VILNIUS. Sekmadienis, 1928 m. balandžio m. 8 d. II metai.

VISU ŠALIU PROLETARAI, VIENYKITES!

Pirmyn!

№ 7 (14)

*Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.*

DVISAVAITINIS SOCIALDEMOKRATU ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN“
redaguoja
REDAKCINE KOMISIJA

Interesantus redakcija primineja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Kova už Laisvės pavasarį.

Po šaltos žiemos šiaurių pugų bei vėjų, musų a. a. poeto Kristijono Duonelaičio žodžiais tariant, jau saulute vel atkopdama budina svietą. Budina visą gamtą iš gilaus žiemos miego, priduodama jai savo karštais spinduliais gyvybes ir viliodama iš niurių žiemos guolių sauleton atokaiton visus žemes gyvius, ištroškusius laisvo, linksmaus ir pilno neišsemiamos gyvybes pavasario, už kurį žemes paviršiuj prasideda atkakli kova. Prasideda kova su žiauria reakcinga žiema, nustelbusia visą gamtos gyvumą, pošnumą, už laisvę ir gyvybę.

Panašiai vyksta kova ir žmonijos tarpe, kuri yra ne ko kitu, kaip gamtos dalimi. Visa žmonijos istorija yra išmarginta kovomis tarp reakcingųjų žiemų, stelbiančių kiekvieną laisves, tiesos pragiedrulį, ir tarp pavasarių audringai nešančių laisvą ir naują gyvenimą. Lygiai taip pat, kaip gamtos, taip ir žmonijos gyvenimo eigos pagrinde yra padetas revoliucines kovos pradas, turintis savyje naują energingą kurybos jegą, kuri be pasigailejimo griauna viską, kas atgyventa, ir kuria naujas gyvenimo formas, kelia naujas idejas, viliojančias žmoniją į žutbutinę kovą už ką tai kilnesnį ir tobulesnį, negu buvo lig tol. Be kovos—nera gyvenimo, nera gyvybes. Ir tą kovą seną kaip pats pasaulis, mes matome vykstant visur, visuomet ir kiekviename žingsny.

Jeigu visą eilę šimtmečių žmonija kovojo su gamta, dejo pastangas, aukavo gyvybę tam, kad suprasti ir išaiškinti pasaulį ir jo reiškinius—tai nuo XIX ir XX amžiaus, kuomet tas buvo atsiekta,— visos žmonijos pastangos nukrypo prie to, **kaip ir kokiu** budu pakeisti tą suprastąjį pasaulį, pritaikant jį savo reikalavimams ir gyvenimo patogumams. Ir mes matome, kad nuo to laiko, kaip tik nukrypo žmonijos mintys prie to, kaip pakeisti pasaulį—prasidejo kova už naujas tobulesnes gyvenimo formas. Revoliucine žmonių valia pradejo griauti tuos remus, kuriuose ji buvo įsprausta. Pradžioj pradejo pamažu, o musų laikas vis dažniau griuti sutrunyję karalių sostai, kristi, kaip kopustai nuo dalgio, jų galvos ir nuo tų galvų karunos. Tas itin charakteringas reiškinys po didžiojo karo, kuomet tapo sutriuškinta visa eile despotiškų monarchijų ir jų vieton pradejo kilti galinga darbo veliava—naujo žmonijos gyvenimo pavasario kregždė. Matuodami tos revoliucinės kovos raudoną siulą, mes ir vel susiduriam su gamta, kad priminus, jog pavasaris ir gamtojo ne umai ir ne vienu metu ateina. Jam daugelį kartų sukaupus savo paskutines reakcingas jegas, ryžtasi pastoti kelią žiema. Dažnai po saulėtų pilnų džiaugsmo ir pavasario dvelkimo dienų, vel apsiniaukia dangus, vel šalnos pakanda nusišypsojusias pavasariui geles. Bet veltui .. Tų pirmųjų aukų vietoj — stoja šimtai tukstančiai naujų, kol galų gale visa žemė pasipuošia gėlemis išnaikindama žiemos pedsakus.

Tas pats ir gyvenime. Kylančiai po pasaulinio karo darbo žmonių valiai, pastojo kelią reakcingasai žiaurus fašizmas, kuris pasiryžo savo kumštimi išnaikinti atsiektus liaudies laimejimus. Fašizmas, kuris yra paskutinė buržuazijos priemonė nustelbimui darbo žmonių valios,—prieš du metu susisuko gužtą ir musų gimtajam krašte, nustelbdamas iškovojusios sau politinę nepriklausomybę liaudies valią ir pastodamas mūsų kraštui kelią į šve-

sesnį rytojų. Musų kraštą, nuo fašistines diktaturos įsiviešpatavimo dienos, apgaube žiauri reakcinga slopinanti žiema. Bet drąsiai sakome, kad tos fašistines žiemos dienos yra suskaitytos. Jos tuo greičiau išnyks, jeigu tik mes kartu su atgimstančiu gamtoj pavasariu visi užsidegsime viena mintimi, kad ir musų gimtajam krašte turi įsigyventi laisves ir tiesos pavasaris, kuris savo revoliucine jega nušluos nuo mus kraštą slegiančius reakcijos ledus.

Todel, kai šiemet sesime prie pavasario šventes—velykų stalo, kad paminejus senu papročiu gamtos prisikelimą—mes kiekvienas dar kartą privalome pagalvoti ir pasitarti, kaip prisikelti mums ir nušluoti nuo savo pečių fašistinį slogutį. Nušluoti, kad ir musų krašte užviešpatautų pavasaris pilna to žodžio prasme.

Jaunime, kareiviai, moksleiviai, jus, kurie grįšite atostogų į suklypusias lušnas pas savosius, — neužmirškite ne valandelei, jog šiandien musų kraštas yra pavergtas, jog jam visokiais karo stoviais, cenzuromis suraišiotos kojos ir rankos, jog jus taip pat esate vergais, paskui kuriuos sekioja šnipas ar policninkas su bizunu. Jusų šventa pareiga aiškinti visiems, kaip nuo tų mirties šešelių atsikratyti, kaip iškovoti laisvę, kurios trokšta visi. Jusų pareiga—priminti visus tuos laisves kovotojus, kurie šiandien guli šaltuose kapuose, puvą kalejimuose, skursta svetur. Priminti ir aiškinti liaudžiai: už ką ir kodel jie žuvo, už ką ir kodel jie pudomi kalejimuose. Be to, jusų pareiga, kaipo ateities kurejų, stoti patiems į kovotojų eiles, traukti ir organizuoti kitus, kovai už elementariškiausias žmogaus teises, kurios šiandien musų krašte pamintos po kojomis. O tuomet, kai musų visų krutinese degs viena revoliucine mintis, **kad mes privalome išsivaduoti, — pasireikš ir ta revoliucine nenugalima jega, kuri nugriaus diktatorių sostus, sudaužys vergoves retežius ir audringai iškovos laisves ir tiesos pavasarį,** kuris pasveikins gimtąjį lietuviškų bakužių kraštą džiaugsmo ir gyvybes šypsniu.

Kapitonas Majus — provokatorius.

(Tęsinys, žiur. „Pirmyn" Nr 6 (13).

Majaus antrasis provokacinis laiškas.

Į pirmąjį Majaus laišką J. Plečkaitis pasiunte atsakymą. Pilnai tikedamas Majaus nuoširdumu, P. kviete Majų į darbą atgalios, nurodydamas, kaip nedideles ir be to kovotojų jegos, ir jeigu jo sveikata silpna, tai gales grįžęs pailseti arba dirbti tokį darbą, kuris jo nevargys. Majus vienok grįžti nesutiko. Jo juoda sąžine verte jį buti atsargiu. Todel savo antrame laiške Majus desto iš naujo savo širdies ir nervų silpnumą. Laiške, rašytame per Naujus Metus Plečkaičio vardu, Majus atsako:

„...Nervai ir širdis yra tiek pablogę, kad valandomis pereina į isteriją. Nešauk į darbą, nes negaliu dirbti.. Padaryk mane, susimildamas, kiek gali nepriklausomu nors trumpą laiką, k o l t o s n e l e m t o s d e r y b o s p r a e i s. (Pabraukta Red.) Pašalink abejones į darbo sekmingumą. Nesupyk. Tu kai kur esi pedantas, o kai kur lengvatikis, ir tas mane priverčia abejoti (bent kai kada) į musų darbo sekmingumą ta linkme, kuria dabar einama... Butų gera, jeigu duotum galimumo man čia. Tavęs bent kada susilaukt tete a tete pasikalbejimui, nors dar geriau butų, kad vietoj Tavęs atvyktų Juozas (Paplauskas Red.), jis geresnis už Tave..."

Tuo tarpu Majaus nervai anaiptol nebuvo taip blogi. Varydamas savo provokacinį darbą, jis jautesi savo vietoj. Trečiame laiške, rašytame 1/12 vel J. Plečkaičiui, Majus, užsimiršęs apie savo isteriją, vel kartoja apie nusivylimą darbe ir prašo duoti jam galimybes nuvykti į Braziliją arba Argentiną, nes, girdi, jeigu mes jam galimybes — išvažiuoti — neduotume, tai pažymi savo laiško gale Majus:"... „Bijau, kad mano ranka kas nors žarijų nepradetų žarstyti". Bet šiaip visas Majaus laiškas buvo perdem draugiškas ir įtikinantis Majus praše pas jį atvykti, Majus rodesi draugu, nuoširdžiu ir pasišventusiu bendram darbui. Viena ta eilute apie „žarijas" įneše nemalonų disonansą į perdem išlaikytą laiške nuoširdumo toną. Po nekaltu Majaus norų, gauti pinigų važiuoti į Braziliją ir, be to, parsikviesti į Berliną Plečkaitį arba Paplauską,—sunku buvo įžiureti Lietuvos Generalinio Štabo agento paslaptingą ranką. Bet jau tuo laiku mes pasirupinome, Majaus nekviečiame, kad ištyrus jo sveikatos stovį ir jo nuoširdumo tikrumą. Musų dideliausiame nusistebejime - gavome įsitikrinti, kad Majaus nervai visai tvarkoj, nuo tariamo vargo ir apsivylimo - jis ne kiek nesulieseįęs, gi artymas ryšys tarp jo ir Berlyno atstovybes pasirode visai neabejotinas.

Be to, buvo sužinota, kad Majus kviečia Plečkaitį ir Paplauską į Berlyną pasimatyti tete a tete anaiptol ne delto, kad jis butų tu abiejų draugų pasiilgęs, bet delto, kad šis nuošalus pasimatymas su Majum reikalingas Lietuvos Generaliniam Štabui Kadangi si žinia buvo gauta laiku, tai, suprantama, kad Majus veltui lauke pas save Pl. arba Papl.

Matydamas, kad jo provokacija „delko tai" nesiseka, kad jo saldus žodžiai tikslo neatsiekia, Majus perejo prie atviro grąsinimo.

Majaus ketvirtas laiškas.

Berlin, 1928.I.16.

„..Jau gavau sąskaitą iš viešbučio, reikia moketi—135 markes; arteja terminas apleisti Vokietiją. Turiu vizą vykti į šiltąją Braziliją, tai nors plyšk-reikia 1000 markių (2 500 litų Red.).

Gavau kelis laiškus, kuriais esu kviečiamas Lietuvon, bet ir pats supranti, kad ten negaliu (argi? Red.), nors ir aukso kalnus siulytų.

Turiu ir kitokių „pasiulymų", kurių Tau neminesiu. Pranešk Jeronimui (Plečkaičiui, Red.), kad nagavęs 1000 markių—turesiu pasiusti, ir tada manęs nebekaltinkit. Laukiu dar šią savaitę.

Antanas".

Šį laišką Majus nedrįso adresuoti Plečkaičiui tiesiog, bet siunte per kitą asmenį. Penkioms dienoms praslinkus, Majus per tą patį asmenį siunčia Plečkaičiui dar vieną laišką, kuriame grąsindamas išduoti, reikalauja 1000 markių ir pažymi, jog tai jo paskutinis laiškas. Bet šis reikalavimas duoti pinigų dar nebuvo paskutinis; sausio 25 d. Majus pasiunte Plečkaičiui trumpą telegramą:

„Ob schicken sie Tausendfünfhundert Mark aus—Anton", (ar Jus išsiųsite pusantro tukstančio markių=Antana".

Į Majaus grąsinimus J. Plečkaitis atsake laišku. Stai jis:

Vilnius, 1928.I.27.

„Antanai!

Aš Tau pasiunčiau atvirukę, kad sekančią dieną parašysiu laišką. Bet sekančią dieną gavau iš Tavęs telegramą. Todel savo nusistatymą pakeičiau, prašyto laiško Tau nepasiunčiau Nei Tavo telegrama, nei Tavo laiškai man nesuprantami. Jeigu Tu esi draugas, tai suprask, kur Tavo vieta ir žinok savo pareigas. Darbo Tau pakaks ir šioj pusej Atlantikos vandenyno, nereiks Tau važiuoti nei Brazilijon, nei į prancuzų Kongą juodųjų saudyti, kaip siulo Tau pulkininkas Škirpa, — juodųjų pakanka ir Lietuvoje. Kalba gali eiti apie dorą darbą — apie kovą su fasistais Jeigu nori prie sio musų darbo prisideti, tai rasyk mums laišką, kaip draugas. Jokie grąsinimai į mus nepaveiks. Mes neturime reikalo Tavęs papirkineti...

Su linkejimais

J. Plečkaitis".

Iš sito laiško Majus ir už jo pečių pasislepusi žvalgyba suprato, kad J. Plečkaitis jų provokacijoms nepasiduos. Juk važiuoti į Vilnių, kad ten emigrantų tarpe budamas juos provokuoti, buvo Majui labai rizikinga. Grįžti į Vilnių po tų pakartotinų griežtų reikalavimų, duoti pinigų, buvo jau velu. Todel, pasiliko Majui vienas kelias: atidengti savo provokacinį veidą, nes ir fasistinei valdžiai, turinčiai tokius brangius Majaus „parodymus" saujoj, nebuvo prasmes ilgiau laukti ir juos paslapty laikyti. Majus į J. Plečkaičio laišką atsake ilgu pilnų koliojimų ir grąsinimų laišku. Mes galetume to jo laisko nedeti, gaila popieros ir laiko. Bet vistik dedame jį visą ištisai. Nes Majus tame savo laiske megina savo provokaciją ir išdavimą motyvuoti ir pateisinti. Reikia jo išklausyti. Ir taip, žodis priklauso kairiosios karininkijos atstovui, liaudininkų žmogui, kapitonui Majui.

Berlin, 1928.I.29.

„Gavau T. laišką iš 1928.I.27 mašinele rašytą; jis geriausiai T. charakterizuoja ir parodo, jog geriaus yra tureti reikalo su juodukais iš Kongo, negu su T. Su T. as niekados nebedirbsiu, nes nesu paperkamas. Kai turejau progos „pasipirkdinti", t. y., bent turejau rimto žmogaus pasiulimą. (T. ji: gerai atmeni, nes aš T. apie tai pranešiau), i tada atsisakiau. Iškilmingai pasižadu iš Tavęs nebeprašyti ne vieno grašio, nors dvesčiau pakelyj iš bado. Darai labai didelę klaidą, tuo noredamas palenkti mano T. nepaklusnų sprandą Ir nebemegink, nes stipresni vyrai nieko nepadare. Man įgimta neapkęsti jokio diktatoriaus, tai neapkenčiu ir T., tik man gaila į T. nagus pakliuvusių žmonių. Aš žinau, ką man reikia daryti ir kaip galedams tai darysiu. Tiesą sakai, kad juodukų yra ir be Kongo. Tai apsižvalgyk gerai, jų rasi ir netoli savęs. Manding, tai patys baisleji, tik nieku gyvu ne doresni už T. minimuosius. Kovojant reikia su visais lygiai kovoti, bet labai negražu vienam jų tarnauti.

As maniau gerai mokąs žmones pažinti, bet su T. likimo suvestas gavau karčiai įsitikinti, jog toli gražu ne taip yra. Na, bet tai viena didele pamoka, ir tai gerai, kad ją išklausiau. Mokytis visados reikia—viek žyvi, viek učis.

Man sunku buvo visa tai svarstyti, aš norejau tyleti, ir kad tos visos marmalynes nematyčiau, — norejau kur nors issikraustyti, kad ir į Kongą, bet T. savo laišku su šlykščiais užmetimais (Stebetinai geros akys Majaus. Red.) priverti mane atverti lupas. Dabar aš kalbesiu! Ir įsidemek, jog iš to bus Tau daug nenaudos.

Kodel as norejau tyleti iš esmes nekęsdamas Tavęs ir T. darbo?

1) Su Tavim yra labai gerų žmonių, tiesiog idealistų, pav. dr. Paplauskas ir kiti, tai nenorejau jiems sudaryti nemalonumų, didinti ir taip nemažas jų žaizdas, o kita vertus — visados išmintingiausiai tyleti apie tai, kas tavo reikalo neliečia.

T. Užmetimas del papirkinejimo man nepakenčiamas ir aš nebegaliu tyleti. Kad aš prašiau iš T. pinigų, kurių T. turi pakankamai, tai tiesa; taip pat yra tiesa, kad aš neturiu darbo, o noriu valgyti ir apsirengti. Šit dar kelios tiesos: nenoriu pas T. važiuoti, o Vokietijoj neleidžia gyventi ir dar neturiu iš ko gyventi. Aiškiai iškilo du klausimai: 1) prašyti pas T. pinigų ir važiuoti į kurį nors kraštą, kur galima gauti nors ir sunkų darbą arba 2) eiti į Špree. Žinodamas T. žiaurumą, tiesiai nerasiau, nes vistiek netikejau ką gausiąs. Bet kai., paraše Tau persiuntąs mano laiškus, o tu jokio atsakymo nedavei, tai pasiunčiau tą telegramą. Dar gerai, kad T. atsiuntei tą laišką, tai bent žinosiu, kad nera vilties. Ir t. t.

Majaus pyktis visai suprantama. Jis save laike geru provokatorium, bet čia jam provokacija nepasiseke. Jo ir jo šefo gudriai sugalvotas provokacijos planas niekais nuejo. Pusantro menesio nuobodaus laukimo pasirodo buvę veltui.

Majus megina dar karta provokuoti!

Atrode, kad aukščiau minetas Majaus laiškas bus paskutinis. Apsirikta! Dviem savaitem praslinkus, iš Majaus vel atejo laiškas, tik šį kartą jau ne Plečkaičiui, bet Paplauskui.

Berlin, 1928.I.11.

Prieteliau!

„Jeigu gali, prašau tuoj atvykti pas mane— turiu daug ką pasakyti. Greit prašau todel, kad baigiasi mano gyvenimo Vokietijoj terminas. Tik tegu nevažiuoja Jeronimas, nes su juo sunku man bus kalbeti.

Antanas".

Ko norejo šį kartą Majus kviesdamas į Berliną Paplauską skubiai, sunku pasakyti. Žodžiai, kad jis turi greitai iš Vokietijos išvažiuot, žinoma, buvo neteisingi. Majus gelejo pasilikti Berline ir ilgiau. Jis apie tai gerai žinojo ir todel išvažiuoti niekur nesirenge.

(Bus daugiau).

J. Pumpučio atminčiai.

Drg. Jurgis Pumputis gime 1903 m. Plautiškių kaime, Linkmenų valsčiaus, Utenos apskrities Jurgio tevai mažažemiai. Turejo 3 h. ž. Motina mire palikdama visai mažą. Augo labai vargingai ir skurdžiai. Paaugęs negalejo džiaugtis gimtines kiemelių ir praleisti jame nors pirmąsias vaiko dienas, bet turejo eiti tarnauti pas ukininkus, kur šviesos dienos matyti negalejo.

Jurgis Pumputis.
(Gim. 1903 m. - žuv. 1928 m.).

1912—13 metais Jurgis pradejo lankyti privatišką mokyklą. Tevas su vyresniuoju sunumi Juozu tuo laiku turejo trankytis po visas balas, uždarbiaudami duonai ir kitiems pragyvenimo reikalams. 1914 metais kilus karui—Jurgis mokslą turejo nutraukti ir vel eiti pas ukininkus tarnauti. Pradines mokyklos cenzą įgijo 1920 m., susikurus Lietuvai, lankydams vakarinius kursus. Toliau tęsti mokslo del sunkių medžiaginių aplinkybių negalejo. Jurgis turejo maitinti seną tevą, tetą ir seserį. Buvo labai draugiškas ir turejo tarp draugų pasitikejimą, su visais sudraugavo ir kiek galedams rupinosi draugų tarpe dirbti visuominiškąjį, — kulturinį darbą, jaunimo organizacijose platinti laikraščius, knygas ir t.t. Bet vasaros laiku mažai tekdavo su jaunimu ir draugais bendrai dirbti ir linksmintis; reikedavo susirupinti maistu žiemai, tat turedavo, kaip ir tevas, trankytis ieškodamas uždarbių.

1923 metais paima Jurgį į kariuomenę. Tarnavo. Gelžkelių batalijone ir, baigęs mokamą kuopą, gauna puskarininko laipsnį.

Kaip matyti Jurgis, tarp neteisybių ir skriaudų išaugęs, nori surasti teisybes — ir pradeda įdomautis socialiniu gyvenimu. Dar budamas kariškiu, lanko Radviliškio socialdemokratų klubą. Pastabeję tai juodašimčiai karininkai, pradeda jį persekioti, bet Jurgis nesiliauja ir sieka savo tikslo. Veliaus, nepakęsdamas juodasimčių karininkų persekiojimo, meta jiems į akis teisybes žodį, už ką jam atima laipsnį ir pažemina įeilinius. Po pusantrų metų tarnybos grįžta į savo teviškę, kame randa paliktą šeimą be aprupinimo ir priežiuros. Nes vyresnysis brolis Juozas, vedęs atsiskyre nuo tevo palikdamas jį vieną. Jurgis, kaipo teisingesnis, negali apleisti savo brangios seimos ir rupinasi jos išlaikymu, važiuoja prie dirbamo gelžkelio, butent į Žemaitiją kur vargsta dirbdamas padieniu darbininku įvairiose vietose. 1926 metais prieš prasidesiant seimo rinkimams pastoja į Lietuvos valstiečių Liaudininkų partiją, nes Socialdemokratų toje apylinkeje organizacijos nebuvo, o kada jau dirbti reikia, nelaikas organizuoti. Aktingai agituoja už partiją. Rinkimams praejus ir pradejus leisti į Latviją vasaros darbams,—išvyksta ten laimes ieškoti. Rudenį grįžus seimos prižiureti, įvyksta fašistinis perversmas. Liaudyje pradejus kilti revoliuciniam judejimui prieš fašistus, negalejo ramiai sedeti ir drg. Jurgis. Negaledamas nieko daugiaus padaryti, imasi skleisti laisvą spaudos žodį ir kviesti liaudį išsivadavimui iš po žiaurios priespaudos.

S. m. vasario men. 7 d. drg. Jurgiui nesant namie, jo namuose pas seną, ligotą 70 metų amžiaus tevą buvo padaryta krata, kame visokiais grąsinimais buvo reikalauta parodyti visas Jurgio knygas ir popierius. Pradejo reikalauti, kadpas akytų, kur slepia Vilniuje leidžiamą laikraštį „Pirmyn", kurį Jurgis platinąs liaudies tarpe. Bet ligonis pirmą kart iš girdęs tokį reikalavimą nesuprato, ko fašistams reikia. Fašistai išeidami pareiške: „Mes jį sugausime ir už tai jam bus kailis nulaptas!" Vasario 7 d. drg. Jurgiui grįžtant nuo dedes, kur kelias dienas viešejo, apsistojus jam Kuktiškių miestely, buvo pranešta, kad kilo fašistų naujas teroras ir policija jo smarkiai ieškanti. Pasijunta drg. Jurgis, kad policijos apsuptas. Bet Jurgis gerai žinodams fašistų budelių žiaurumą, nenorejo pasiduoti savęs kankinimui ir tyčiojimuisi. Policijos gaudomas įbego į pil. Vasulino kluoną ir nusižude.

Ir taip iš priežasties žiauraus fašistinio teroro, užglušintas Lietuvos kaimas neteko dar vieno blaivaus pragiedrulio. Jurgio mirties priežastimi yra fašistiniai Lietuvos liaudies budeliai. Visai suprantama, kodel toks žmogus, kaip Jurgis, nenorejo buti jų pasityčiojimo auka.

Jurgio mirtis yra surišta su Lietuvos liaudies revoliucine kova už sviesesnę ateitį, ir todel jam garbe žuvus toj kovoj. Garbe ir amžina atmintis, kaip ir visiems tiems liaudies kareiviams, kurie žuva pirm negu laimi kovą. Bet tų kareivių eiles papildomos naujais ir pradetas darbas nežus, iki liaudis neatsieks tikslo!

Al. P. M.

Tauragnai—3—III.—1928 m.

1. Priešfašistinės kovos fronte.

Konspiracija.

Šitas žodis reikškia suokalbį, slaptą susinešimą. Kasdieniniame nelegaliosios veiklos gyvenime — reiškia *slaptumą*. Užkonspiruoti kokį reikalą — reiškia užtrinti jo pedsakus, paslepti jį.

Pirmutine ir svarbiausia sąlyga pasisekimui nelegaliajame darbe — tai konspiracija. Jeigu taip dažnai mes pakliūvam į fašistų rankas, vien tik todel, kad nemokam ir nesirupinam gerai užsikonspiruoti.

Nors konspiracija yra ne toks dalykas, kurio butų galima išmokti „iš vadovelio", tačiau svarbiausieji ir pagrindiniai desniai yra tokie apčiuopiami, kad galima juos visai aiškiai formuluoti, t. y., trumpai ir aiškiai išreikšti.

Svarbiausieji konspiracijos desniai yra šie.

1. **Pažink save ir kitus.** Pirma negu imsies atsakomingo darbo, pagalvok, ar tam darbui išneš tavo jegos, ar nenusisekus nesigraudinsi, ar perdrąsiai griebdamas nesuklupsi ir nepakenksi reikalui, taigi, ar užteks tau gudrumo ir tvirtumo, kad priešas neišgautų paslapties.

Susidedamas su naujais žmonemis, pažiurek gerai, kas jie per vieni, patyrinek jų gyvenimo istoriją, kuo jie buvo pirmiau. O svarbiausia, tai pažink jų *prigimtį* ir *charakterį*. Konspiraciniame darbe reikia neapsirikti pasitikint gerais žmogaus norais, nes jeigu jo prigimtis ir charakteris yra silpni, tai iš jo nebus tvirtas ir geras darbininkas tam darbui, nežiurint geriausių jo norų. Reikia dar buti atsargiam su karštuoliais, nes kas imasi darbo karštai, t. y., nekantriai ir skubiai, dažniausiai greit atšala ir užsivilia. Naujo žmogaus prigimtį, t. y., charakterį ir gabumus reikia tirti visokiais budais, neneigiant ir tokių priemonių, kaip išsigerti su juo ir pakartoti: sakoma, kad alkoholis parodo žmogaus valią ir palinkimus, o kartais — gabumus ir temperamentą.

2. Nebuk smalsus saviškių tarpe. Ne vienas žmogus negali už save visiškai garantuoti, kad paslaptis is jo neisspruks. Pasitikejimas savim yra geras dalykas tik tol, kol jo yra ne per virš. Reikia žinoti, kad žmogaus valia nevisada įstengia atsispirti jo prigimčiai ir gyvenimo sąlygoms; pav., jeigu busi iš prigimties plepus, tai tau bus sunku ištureti ar išsisaugoti neišsiplepejus tą, ką žinai, bent artimiausiems asmenims, o pakliuvęs į priešų pinkles — dar greiciau gali išduoti paslaptį. Juo silpnesnis esi, jou mažiau atsakomingų paslapčių žinok, nes priešas gali ne tik gudrumu, bet ir smurtu ištraukti iš tavęs paslaptį. Pastaruoju atveju, juo mažiau žinosi, juo busi ir pats laimingesnis ir reikalui bus sveikiau.

3. Nieko nepasakok be reikalo. Žmogų kankina ne tik smalsumas, bet ir plepumas, taigi ir su plepumu reikia kovoti Todel kitam pasakyti gali tik tą, kas jam butinai reikalinga žinoti prie uždetos jam pareigos. Reikia laikytis tokios tvarkos, kad mažiau atsakomingieji draugai butų su atsakomingesniaisiais atviresni, bet atsakomingesnieji turi buti su anais mažiau atviri. Kas iš šios tvarkos iškrypsta, turi viens kitą perspeti. Kas jaučia, kad neviską pasako jam atsakomingesnieji draugai, neturi įsižeisti del to, bet turi prisiminti, kas yra pasakyta 1-me šio rašinio punkte. Kas butų tuo nepatenkintas, tai tikriausias ženklas, kad jis yra blogas draugas.

4. Neužmiršk gresiančio pavojaus. Slaptame darbe buk visada pasiryžęs buti savo priešo užkluptas ir visumet turek iš ankšto parengtą atsakymą, kad pakliuvus, galetum išsimeluoti. Taigi ir meluoti reikia moketi. Niekumet nebuk optimistas kas link savo paties bei savo draugų kailio: žinok, kad jokia kova neapsieina be aukų ir kad žuti gali tekti ne tik kitiems, bet ir tau. Kova — ne žaislas, todel jeigu nusimanai negalesiąs esant reikalui duoti savo priešui pasidaryti iš tavo kailio apikaklę, geriau nepradek, nes nevykusiai žudamas, pakenksi tik reikalui.

5. Mokykis atsargumo iš anksčiau padarytų klaidų. Pirmieji karžygiai visumet be laiko žuva, nes, neturedami prityrimo, negali pažinti pavojaus. Bet velesnieji gali geriau laikytis, jeigu pasteba ir įvertina pirmųjų klaidas.

6. Mokytis konspiracijos iš istorinių pavyzdžių. Kas moka rusų kalbą, gali į valias prisiskaityti visokių aprašymų bei atsiminimų iš kovos laikų su caro valdžia. Nors dabar pas mus ir kitokios, sunkesnes sąlygos, taciau ir iš tų laikų galima labai daug ko pasimokinti.

Tai tiek ant greitųjų galima buvo čia pasakyti apie konspiraciją. Bet tai yra plati tema ir ją reiketų nagrineti ne tik laikraštyje, bet dar daugiau pačiuose draugų bureliuose.

Reiketų kiekvienam pradedančiam slaptąjį darbą gerai įsidemeti bent pirmuosius tris desnius. Einant kovon, reik visų pirma žinoti, kaip apsisaugoti nuo priešo, o tik paskui jį pulti.

Dieglys.

Šiauliai, 23. III.

Žodis besimokinančiam jaunimui.

Jaunieji draugai! Atminkime visi, kad per pavasario atostogas porai savaičių apleisime mokyklų sienas ir išsisklaidysime po visus Lietuvos užkampius, kur sueisime su pažįstamais, giminemis ir t. t. Be to, atminkime, kad Velykų atostogoms grįš ir daugelis kareivių į savo pastoges. Tie kareiviai daugumoje arba musų gimines ar gerai pažįstami jaunų dienų draugai. Nors šiandien sodžius yra taip pat apiplntas tankiu fa-

Gėlelės iš asilų lankos.

Tilpusių pereitam Nr. gelelių tarpe, kai kurie vilniškiai pažino save ir smarkiai pradejo kyvoti ilgomis ausimis. Subruzdo sukruto... Pasirodo, kad ilgiausių ausų buta pas „demokratų" vedamą fašistinį „Viln. Aidą", Nr. 37 jis ir kyštelejo savo ilgąsias ausis. Mat, jam daug džiaugsmo ir pašalpos suteike tai, kad „Pirmyn" pereitam Nr. atšauke tą vietą savo prieraše, kuri liete lietuvių įstaigų finansavimą. „V. Aid." del to rašo:

„Iš šito atšaukimo, rodos, jau tutetų buti aišku, kas reikejo manyti del „Pirmyn" rašymo apie lešas".

Ir kuomet *neklaidingam* „Vilniaus Aidui" pasirode aišku—tai jis ir kyštelejo savo ausis. Matomai ne veltui sakoma, kad popiežiai ir asilai niekuomet savo paslelgimuose neklysta. Nes asilai paveldeję nuo Kristaus neklaidingumą, kai jis ant vieno asilo į Jeruzalę nujojo, o popiežiai ant to asilo, ant kurio Kristus jojo, ir veliau, buk, šv., Petras į Romą atjojęs. Tą asilišką neklaidingumą paveldejimo keliu, tur but, ir „V. Aid." įgijo. Visai nenuostabu, kad jis niekad ir *neklysta*.

Gi griešni žemes žmoneliai savo darbuose klydo, klysta ir, be abejo, klys. Taigi yra labai gera spažymys, kad jiems užtenka drąsos ir klaidą atitaisyti.

Todel, budami klaidingais, mes linkime „V. Aid.", turinčiam asilišką neklaidingumą, rutulioti tas tradicijas sekmingai toliau. Tik keista, kodel tas neklaidingas aidas nepataise kitų musų pareikštų „klaidų" del Vilniaus moksleivių gyvenimo. O gal todel, kad jo žodžiai tera vien tik tuščias fašistines demagogijos *aidas?*

Vilniaus lietuvis moksleivis rašo:

„Tokių rekolekcijų, kaip šlemet, dar mes, moksleiviai, neturejom. Kun. Nevera gaudo su lazda apie bažnyčią mokinius varydamas juos į Dievo namą. — o Dievo name vienuolius Cichota skaito tokius pamokslus:

— Gyvoliukai, kvailiai, snargliai tie, kurie netiki į Dievą.

Girdedamas tuos „šventus" žodžius— daviausi aplinkui, žiuredamas, iš kur tų gyvuliukų prisirinko į bažnyčią. Bet niekur nesimato nei vieno gyvulio, nei kvailio, nei snarglioto. Visi žmones, regis, kaip žmones.

Įdomu, ar ir Kristus, sakydamas žmonems pamokslus, taip juos vadindavo, kaip jo įpedinlai?"

* * *

Lietuvoj gavenios metu įvyko kas tai panašaus į stebuklą. Diktatorius Voldemaras, kurį prof. kun.

šistinių šnipų tinklu, bet mes turime atostogų dienas pasistengti isnaudoti, pašvenčiant jaunas jegas politinei propogandei ir agitacijai. Tai musų kiekvieno pareiga ir uždavinys, kurie blaiviai ir drąsiai žiurime į šviesesnį musų krasto rytojų ir darbo žmonių pergalę. Jeigu mes tam tikime tai turime ir prisideti prie tos pergales. Kuo gi mes galime prisideti? Labai daug kuo. Pirmon eilen atsiminkime tai, kad šiandien nera spaudos, susirinkimų ir žodžio laisves. Vadinasi, žmones yra nutolę nuo viešojo gyvenimo. Nutolę todel, kad jis jiems neprieinamas. Jie neturi aiškaus supratimo ir tikslių žinių apie politinio gyvenimo įvykius. Visi įvykiai yra nušviečiami fašistinio „Musų Rytojaus", kuris valdžios leidžiamas liaudies mulkinimui ir policininko prievarta brukamas skaityti. Tokiu budu, patiekti žmonems įvairių žinių, isaiskinti dabartinio fašistinio režimo kenksmingumą, nurodyti kelius, kaip nuo jo atsikratyti — mes pilnai galime atlikti jeigu tik noresime. Tik žinoma, visa tai reikalinga dirbti labai atsargiai ir paslapčiomis, kad bereikalo nepakliuvus į žvalgybos rankas. Be to mes turime stengtis organizuoti sodžiaus jaunimą į kovos burius, turime stengtis jam padeti susiprasti ir išaiškinti visus kovos kelius ir budus.

Antras itin svarbus dalykas — tai užmezgimas ryšių su kareiviais. Dabartiniu metu kareiviai kareivinese yra apstatyti žvalgyba. Jiems neleidžiama susidurti su civiliais žmonemis, ir laikoma suspaudus griežčiausioj drausmeje. Per atostogas beabejo daugelis kareivių ištruks iš kazermių, kur jie rauginami fašistiniam raugę. Su tais kareiviais mes turime pasistengti susiartinti, turime uždegti juos revoliucine mintimi, kad per atskirus asmenis įnešus gaivią revoliucinę srovę į kariuomenę. Kareiviams reikalinga išaiškinti liaudies kovos už issivadavimą prasmę, kad pritraukus juos ton kovon. Tas padaryti nesunku. Ir tai mes butinai turime atlikti, suvienydami kovojančią visuomenę viena bendra mintimi, siekiančia vieno tikslo. O kai tas bus padaryta — pats išsivadavimo darbas bus nesunkus.

Tiems agitaciniams ir organizaciniams uždaviniams atlikti, mes turime pasistengti išnaudoti kiekvieną progą. O tų progų per Velykas bus labai daug. Todel visi kaip vienas moksleiviai ir studentai į priešfašistines kovos darbą.

S. K.

Kaunas 25. III

2. Laiškai iš Vakarų Lietuvos.

Iš žurnalisto užrašų.

Baime turi dideles akis.

Nesenai tautininkų valdžia išsiuntinejo žymesniesiems perversmo dalyviams, aktingiesiems fašistams ir šiaip karininkams pranešimą, kuriuo perspeja juos, kad ant jų busią daromi pasikesinimai, ir nurodo, kad reikia pasisaugoti, — taigi, patys save gązdina, ir matyt, tuo pačiu nori įspeti karininkus, kad jie butų fašizmo aktingi remejai. Bet veltui manievruojo fašizmo gudragalviai, nes šitokiomis provokacijomis šalininkų neįsigys.

Tau inkuose yra didelio noro pašalinti Kauno burmistrą Vileišį. Dabar ypač eina didele kompanija prieš Vileisį po to, kaip jis išdrjso vasario 16 d. pamineti, kad be Seimo negalima bus apseiti. Ypač storavojasi Musteikis, kuriam joki įstatymai nepakeliui. Girdet, kad šis ponas norętų Vileišį pakeisti Smetonienes broliuku, kurs vienu Gediminu nesitenkina.

Dabartiniai Lietuvos valdovai taiso aziatiškas policininkams uniformas, galvoja ordenus ir kala medalius. Sako, gegužes 15 tos dienos šventei gaminama 50.000 medalių.

Bučys ne vieną karta apšauke masonų ir bedieviu, — pastaruoju metu „pasidare" uolesniu katalIku už musų kunigus. Inirtęs, kad katalikiški krikščionių veikejai, prisizopostiję lašinių savo viešpatavimo metais, nesilaiko pasninkų gavenioj — jis eme ir nubaude juos susodindamas į sunkiųjų darbų kalejimą, kaipo kriminalistus.

Daugelis kunigų pabugę, kad ir jiems už lašinių valgymą gavenios metu gali tekti papasninkaut sunkiųjų darbų kalejime,—pradejo siųsti savo nusipelniusiems lašinių smugely veikėjams graudžias užuojautas, tuo lyg ir pareikšdami, kad šmugeliuotus lašinius visi valgę. Gi katalikiškas „Rytas", kuriam matomai daugiausia teko lašinių—pasiremdamas visais bažnyčios autoritetais, per kelis numerius pradejo įrodineti, kad už antspaudų skutimą nuo lašinių, už lašinių vogimą ir valgymą gavenioj tegalįs bausti tik pats Aukščiausias Dievas.

Keista. Ką gi tas nekaltas Dievas turi bendro su amerikoniškų lasinių smugeliu? Nejaugi jis butų kokiu nors stebuklingu keliu davęs katalikiškiems Lietuvos veikejams leidimą vogti lašinius.

Lietuvos laikraščiai praneše, kad nežiurint to, jog fasistų valdžia yra apdovanojusi daugiau 10.000 piliečių įvairiais medaliais ir blekomis — paskutiniu laiku vyriausybe pasiunte į Čekoslovakiją savo atstovą, kad pastarasis užsakytų dar 50.000 medalių Lietuvos nepriklausomybei pamineti 15 gegužes.

Čekoslovakų jumoristiniai laikraščiai rašo: Atvykęs Lietuvos valdžios atstovas padare musų firmose užsakymą pagaminimui 50.000 medalių. Kuomet firmos atstovai, nežinodami iš kur jis atvyko, jo užklause ar tik jis nebusiąs iš didžiules Kinijos, kad tiek daug medalų užsako.

— Ne ponai,—atsake lietuvis—aš esu is Lietuvos.

— Tai mes labai atsiprašome, — atsake jam firmos atstovai. Mes maneme, kad iš Kinijos, nes Kina labai megsta apsikabineti įvairiais blizgučiais, kas prie jų žemos kulturos visai suprantama. Bet mes galime patenkinti ir Lietuvos norą.

Valio Lietuva! Ji po dešimt metų savo nepriklausomo gyvenimo apkabines bent kas 40 pilietį medaliais. Tik labai liudna, kad ji budama kulturingos Europos vidury vis dar primena Kiniją ir rusų carus, kurie medaliais apkabinedavo ne tik visokius budelius, bet ir jų sunis. Bet antra vertus, juk dabartiniai musų krašto diktatoriai Lietuvoj ir įvede tokią pat tvarką, kaip rusų carų laikais. Todel suprantama, kad jie taip nori pamineti ir musų krašto sukaktuves.

(B. d.).

Jis protestuotų.

Kas pažinojo Dr. Basanavičių, tas gerai žino, kad dabartiniam režimui jis nepritare, priešingai, jis jį smerke. Musų fašistai, šitam dideliam ir tikram Lietuvos patriotui mirus, pradeda naudoti jo vardą savo šlykščiai politikai ir darbams pridengti. Štai kuriama fašistine mokytojų sąjunga ir vadinama ji Dr. J. Basanavičiaus vardu. Ką dendrą jis turejo su žvalgybinio pobudžio žmonemis. Arba vasario 18 d. atidaroma fašistines „Neo Lithuanijos" korporacijos rumai (statyti iš žydams parduoto valstybinio miško gautų lešų), ir atidarymo iškilmeje vienas korporacijos narys garbino korporacijos garbes narį Dr. Basanavičių. Dr. Basanavičius, jai jis šiandien butų gyvas, šitiem buterbrodininkams, gruodžio 17 dienos perversmo penkličiams, paimtų lazdą ir neduotų gedos savo kraštui, budamas garbes nariu korporacijos, kurioj krašto išdavikai sedi, kur įžeidžia ir niekina jo vartą. Ką bendra turi Dr. Basanavičius su neolituaninkais, kurie bičiuliaujasi su Plechavičiais, Daukantais.

Atgimsta.

Prie kademų turejome tik „kscelencijas, o dabar jau kai kur vartojama „prakilnybes",—žodžiu sakant, užejo titulų, ordenų, tautos vadų, smurto, kyšių, valstybes lešų vagių ir kitokių didvyrių gadyne. Neseniai susikure Lietuvos bajorų sąjunga: su kunigaikščiais, kunigaikštytemis ir jiems panašiais titulais, — viso, rodos, šeši bajorai atsirado, kurie į tą sąjungą įsiraše. O Gedimino ordenas—ar tai niekai! Štai vasario 16 d. kiek tų ordenų prikabinejo! Šale valstybes vyro, apsukraus savo asmens reikalų tvarkytojo, tuo ordenu pasipuoše ir Vėžys, — tas, kurs prie visų katalikiškų-krikščioniškų režimų lauže suimtų politinių kalinių šonkaulius, ir iki šiam laikui nepatekęs kalejiman,—gavo, virves vetoj, Gedimino ordeną ant kaklo. Štai kokie dabar pas mus laikai! Buvusieji kiauleganiai šiandien į „ekscelencijas" ir „prakilnybes" įženge, ordenais apsikabinejo, o tu, žmogeli, moki mokesčius ir skursti, kad tos „prakilnybes galetų tavo darbu ir prakaitu pirktais blizgučiais žaisti. Argi ilgai?!

Popiežius ir Smetona.

Popiežius paraše Smetonai laišką ir apdovanojo jį dideliausiu Pijaus pirmos klases Didžiojo Kryžiaus ordenu. Laiške popiežius rašo Smetonai: „Garbingasis vyre, kurs labai išmintingai valdai Lietuvos respubliką, ir todel—sako popiežius— aš tau teikiu didžiausio formato sidabrinę žvaigždę" ir „didžiausio formato ženklą ant plataus melyno šilkinio kaspino" ir, baigdamas tą raštą, popiežius pažymi: „Rasyta Romoje, pas šv. Petrą su žvejo antspauda, 1927 m. gruodžio 15 d. Taigi, rasyta Romoje pas šv. Petrą,—pas tą Petrą, kurs, apart skarmalų, nieko daugiau neturejo. Anot popiežiaus, Smetona garbingos vyras esąs, kurs išmintingai valdąs Lietuvos Respubliką. Vadinasi, Smetonos šaudymai, ištremimai, smurtas ir pasityciojimai iš savo krašto žmonių, Dievo tarno-popiežiaus pripažįstami normaliu dalyku, ir, sakoma, kad Smetona garbingas vyras esąs. Dviejų priesaikų laužytojas — popiežiui garbingas vyras. Dar kartą žiurekite, Lietuvos katalikai, kaip tyčiojamasi iš jusų tikybinių jausmų!

„Ukininkų vienybe".

Dabar apie tokią „ukininkų vienybę" daug kalbama, mat, ta „vienybe" ne kas kita, kaip tautininkų partija. Patys tautininkai neturi pasisekimo, tai ir dangstosi „ukininkų vienybes" organizacijos vardu, kaip savo laiku komunistai dangstesi darbininkų bendro fronto obalsiu. Taigi šitoji „vienybe", įsakymo keliu, turejo suvažiavimą, kuriame nutare, kad Seimo nereikia ir 2 metu jokių rinkimų nereikia. Bepigu jiems nutarti, kuomet 250 „ukininkų „vienybes" delegatų atvažiuoti Kaunan gavo ir kelpiningius ir dienpiningius, neskaitant iškilmingos vakarienes, kurioj ši „ukininkų vienybe" dalyvavo. O vis tai iš Lietuvos žmonių lešų.

Pup—le.

Garbe antrosios laidos knygnešiams!

Turime užsmaugtą mintį 'r spaudą. Tuojau po gruodžio 17 d. perversmo fašistai uždejo Lietuvos spaudai geležinius retežius ir smaugia ją taip, kaip caras nesugebejo jos smaugti. Lietuvos žmonių, mintis, ta didžiausia musų, kaipo žmonių brangenybe šiandien yra suvaryta į urvus ir į patamsius. Užsmaugti mintį ir žodį,—štai ko siekia valdžios užgrobikai. Bet užsmaugti žodį ir mintį, reiketų užmušti patį žmogų ir jo kurybą, todel nespėjo šis žiaurus fašizmo smugis užgulti Lietuvos žmones, kaip užsieniuose pradejo rodytis vienas po kitam nelegalus leidiniai. Gyvoji mintis nesidave apsikalti retežiais. Ji gyva buvo ir bus, — jokios jegos jai tos gyvybes neatims.

Pasirodžiusieji laisvo nesuvaržyto žodžio spausdiniai turejo sukurti ir kitą Lietuviams iš spaudos draudimo laikų gerai žinomą elementą, butent: spaudos gabentojus, platintojus—knygnešius. Tai turime antros laidos knygnešius.

Šito rašinio mintis gime manyje tuomet, kada aš perskaičiau iš laikraščių, kad apie Biržus ir apie Ukmergę, esą suimta keliolikas „Pirmyn" platintojų. Antros laidos knygnešiai jau pasireiške ir stojo aršion kovon su tais, kurie taip be gediškai suvarže musų laisvą mintį.

Šiomis dienomis skaiteme, kad apie Merkinę tarp pasienio policijos ir perejusių sieną trijų vyrų įvyko susišaudymas. Tame susišaudyme du užmušti, o trečias sužeistas ir suimtas. Pas užmuštuosius rasta „Pirmyn". Valdiškas pranešimas užmuštuosius vadino teroristais. Trumpai ir drutai,—kiekvienas sustingusios minties miescionis, paskaitęs, kad užmušti „teroristai" Nadzeika ir Miškinis, — nusiramins. Bet mes nenusiraminsime. Mums tų dviejų vyrų vardai — tai pirmųjų antrosios laidos knygnešių vardai. Tebunie skaisti Jusų atmintis! Caro laikais buvo knygnesiai, bet jų kova buvo kur kas lengvesne. Dabar antros laidos knygnešį saugo ne cariškas, bet lietuviškas žandaras ir policininkas, lietuviškas šnipas, juda-parsidavelis. Darbas sunkus, atsakomingas ir didelis. Skaisčia mirtimi, skaudžiomis kalejimo kančiomis išrašytasai antras antros laidos knygnešių istorijos lapas duoda mums įsitikinti, kad ir dabartinio režimo galas artinasi.

Šaudymais, kalejimais ir kankinimais nenugalesite antrosios laidos knygnesių ir laisvo rašto platintojų. Veltui—nesulaikysite besisukancios žemes.

Delta.

Kaunas, 22- III- 1928.

3. Fašistinėj Lietuvoj.

Lietuvos kruvinasis „rojus"—Varniai.

(Tęsinys, Nr 4—5).

Pereituose Nr.Nr minejau, kad fašistai patys nežino, už ką žmones kankina Varniuose. Karo komendantai turedami, neribuotas teises, su žmonemis ir jų gyvastimi žaidžia, nelyginant kate su pele. Fašistų snipų pilni kaimai, kurie, turedami asmeniškus kerštus įskundžia komendantui ir be jokių kalbų turi važiuoti į „rojų". Tokiu budu į Varnius patenka netik pažangieji priešfašistinei nusistočiusieji žmones,—fašistų vadinami „komunistais-bolševikais",—bet ir visai apie politiką nieko nenusimanantieji, dievoti. Be to, fašistų ir šnipų pareigas eina kademų išaukletieji pavasarinkai. Na, apie tai daugiaus nekalbesiu, nes visiems yra aišku, kad iš pažangiųjų žmonių fašistais ir šnipais nera, o kad tautininkų-fašistų pirmiaus nebuvo, kad iš kademiškųjų asilu jie visi virto, — taipogi neužginčijamas faktas. Grįšiu prie Varnių. Gal ir nebloga davotkams Varniuose... Bažnyčios, yra dvi ir is „rojaus" per langus matomos, bet tik tuomi ir turi pasitenkinti. Šventą dieną prievarta verčia švęsti, net ir gruodžio kruvinoji 17 d. buvo priversta švęsti, o į bažnyčia, netik visi nevaromi, bet ir norinčiųjų davatkų prašant neleidžia.

Labai dievotas buvo tulas pil. Paulauskas, Telšių apskr. Kartą susirgęs, prašesi leisti išpažinties, gi leisti atsakyta. Bijodamas netiketos mirties ir kad kiti jam netrukdytų maldų, nuejo į atskirą kambarį, kur buvo draudžiama vaikščioti. Užtikus Urniežai, nors Paulauskas teisinosi, bet gavo antausių ir buvo nugabentas į karcerį. Tokiu tikinčiųjų fašistų pasielgimu visi lagery buvusieji pasipiktino.

Telšių karo komendanto Rusteikos (buvusio bolševikų laikais Lietuvoje Šiaulių apskr. komisaro) atvykimas į Varnius yra vien tik pasityčiojimo. tikslas Rusteika atvykdavo į menesį vieną kartą girdi, kaipo apginejas, klausia skundų, gi pasiskundus del administracijos žiauraus elgesio, nekaltų žmonių daužymo ir t. t. Rusteika — komisaras su judošiška šypseną atsako: Jūsų p. komendantas Rudaitis yra geras, bet jeigu aš bučiau jusų komendantu — aš jus dar labiau spausčiau. Kaipo iš bolševikų komisaro ir tas galima tiketis.

Antrą kartą atvykus komisarui, internuotieji boikotavo, jį apleisdami kameras ir vaikščiojo po kiemą. Išvyko „patenkintas" skundų negavęs.

Trečią kartą atvykus Rusteikai—komisarui, žinoma, jo paredymų, internuoti. Urniežio su sargyba buvo suvaryti į kameras ir įsakyta nevaikscioti ne po karidorį. Bet irgi nieko nepeše, internuoti boikotavo: nekalbedami, neatsakinedami į klausimus ir pasveikinimus. Tikslo neišgelbejo ne priemones ir, po tų, jo misijų lankesi tik retkarčiais.

Ištyrimas bylų. Birželio men. 29 d. atvyko iš Krašto Apsaugos Ministerijos svarbioms byloms tardytojas pulk. leit. Bobelis.

Internuotiems pranešta, kad busią peržiuretos bylos, visi iš naujo perklausti ir, „negriešni" paleisti. Jausdamiesi visi negriešniais pradžiugo. Deja, apsirikta. Per tardymus paaiškejo, kad darbas nerimtesnis už Rusteikos viena; — kad per tardymus beveik kiekvienam siule išsižadeti savų partijų ir įstoti į tautininkų-fašistų kraugerių šaika, pasižadant dirbti jos labui, tokie busią paleisti iš lagerio.

Bet po tardymo jokių vaisių nebuvo. Tokių zuikių ir parsidavelių nerado. Gal nenorejo rasti? Iš to galima matyti, kad fašistų tikslas netirti žmonių nekaltumą, bet iš nelaisvų ir nukentejusių ieškoti sau mulkių pasityciojimui.

Prašymai. Prašymų duoti del pasiteisinimo ne draudžia pp. Daukantams, Smetonams ir kitiems ponams, bet. tik su sąlyga, kad butų išlaikyta visos pagerbimo formalybes: su ekscelencijom ir be klaidų. Neišlaikius šios taisykles—prašymai Rudaičio nepraleidžiami.

Nors iš tų prašymų padavinejimo naudos tiek, kiek iš sudžiovinto sniego. I prašymą atsakymą gauni greičių greičiausia per du—tris menesius, bet daugumoje išlaiko normaliai 4 men. Pradžioje, tai yra, iki Rygoje įvykusio emigrantų kongreso, patenkindavo (nevisiems) prašančius leisti į užsienius, gi veliaus iš fašistų jokios malones neišprasysi. Gana didelę klaidą esą jau padarę, kad pirmiau keliolika isleidę.

Bet nemažesnę klaidą padare ir kaliniai. Iki kongreso, fašistų tikslas buvo, kuriems jie numato negalima sudaryti bylas, leisti į užsienius—net siulydavo duoti prašymus išvykimui į užsienius.

Tiesa, apie 250 prašymų buvo patenkintų. Lapkričio menesį buvo paduota visų Varniuose kęnstančių prašymai spaudos reikalu, tai yra, kad leistų skaityti visus, nors Lietuvoje spausdinamus laikraščius. Ir tas noras gruodžio 5 d. buvo patenkintas. Ankščiau gi laikraščių neduodavo skaityti.

Darbai. Vasaros laiku maitino veltui, bet artejant rudeniui, už maistą reikedavo atsilyginti darbu. Aš manau, kad tie darbai buvo neoficialus, nes kuriame laiške apie darbus kas nors parašydavo, tokių laiškų Rudaicio cenzurą nepraleisdavo. Darbo, žinoma, neperdaugiausia: priskaldyti malkų, tai yra, supiauti ir suskaldyti, pirmoje eileje žinoma del savęs—del lagerio. Kuomet buvo meginta porą kartų kelti škandalas del tų darbų,—tai fašistai aiškino, kad, girdi, jus dirbate del savęs ir jeigu sutinkate buti šaltose kamerose, tai busite paliuosuoti nuo darbų.

Iš tikrųjų, tai buvo internuotųjų išnaudojimas. Kiekvieną dieną, dirbdami po 20 ir daugiau žmonių, suskaldydavo daugiau negu 1 metams, o lageriui duodavo tik 1 meterį į parą. Bet štai del ko reikedavo dirbti: kareivinems, komendanturai (štabui), ligoninei, tardytojui, taikos teisejui ir k.t. O kas gali buti užtikrintas, kad „gerasis" Rudaitis nedalino malkų kleboneliui ir geram Jaskiui už pusbonkę?

Jo norus turedavo patenkinti. Ir taip dirbo, kol as buvau Varniuose. Duok Dieve, kad po mirties velniai taip jau jodinetų, kaip jie juodinejo mumis. O jeigu Dievas yra ir jeigu jis teisingas, — tai ne kiek neabejoju, kad visus fašistines Varnių administracijos darbus surašys į baudžiamąją knygą, kuriąjiems ateity atskleis.

Bet reikia tiketis, kad kovojanti Lietuvos liaudis, ankščiau, negu kas nors kitas, pasistengs pasodinti tuos ponus į kaltinamųjų suolus. Todel nenusiminkit likusieji Varniuose draugai.

Al. P. M.

20.III.

Smetona miškus išparduoda.

Iš ivairių Lietuvos vietų ateina žinios, kad fašistų valdžia skuba išparduoti spekuliantams miškus, Mat su žmonemis daugiau tąsymosi, kiti neturi pinigų Už tai miškų pirkliai gauna nupirkti didelius plotus ir.

dabar skubiai kerta. Žmones labai pasipiktinę. Ateina vasara; naujakuriai, pagriuveliai statytųsi, bet misko nera. Po jų nosimi kerta mišką, bet jiems medžių nera.

Fašistų valdžia gyresi duos visiems paskolų. Davė!... Tiems, ką daug turi, dave tukstančiais, kas mažai turi — šimtą kitą. Is zadetų vasario menesy paskolų, prašiusieji tukstantį, gauna vieną antrą simtą. Daug naujakurių ir mažažemių tokios paskolos negavo. Laukia, kad greičiau nusibankrutytų.

Lenkų pasienio gyventojus piauja pasais. Senas ar jaunas turi nuolat tureti su savimi pasą. Kas paso neturi—baudžia. O pasą įmant lupa iš eiles visi: ir kunigai, ir valščius, ir fotografas. Be duonos kąsnio turi gyventi, o be paso—uždraustą.

Laukia kas bus toliau. Dabar žmones kalba, kad Smetona Vilnių lenkams už 10 milijonų dol. parduoda ir su lenkais susitaiko. Su lenkiais karo nebera. Bet su Lietuvos žmonemis Smetona nenori taikos. Lietuvos žmonems Smetona paskelbe karą: juos šaudo ir į kalejimus kiša.

Skurdas.

Virbalis. Darbininkų gyvenimas Virbaly ir Kybartuose labai blogas. Darbų nera. Tas, kuris turi šiokį tokį darbą, šiaip taip skursta, bet labai daug bedarbių, kurie jau išsipardave visus savo daiktus, kad nusipirkus svarą duonos. Yra ir tokių, kurie tiesiog badauja. Elgetauti uždraude. Tie senukai arba invalidai — o jų yra labai daug — kurie pirmiau susiubagaudavo, ir tie dabar nuo gatves policijos varinejami arba į kalejimą kišami. Bet pašalpos jie jokios iš niekur negauna.

Valdininkus piauna su lietuvių kalbos kvotimais. Valdininkai mano, kad iš jų daug ką paliuosuos, nes tautininkams nesvarbu, ar lietuvių kalbą žino, bet svarbu, ar valdininkas fašistas? Jeigu jis ne fašistas, tai gali į kvotimus nei nesiruošti, nes jis jų vistiek neišlaikys. Jau daug valdininkų perkelta iš etatinių į padienius. Žodžiu, gyvenimas nera toks geras, kaip apie jį pasakoja iš Kauno per radio ir kaip rašo fašistų spauda. Šiandien Lietuvoj gera gyventi tik šnipams, policijai ir tiems, kurie pučia į fašistų dudą arba šoka pagal jų grojamą katarinką. Tie fašistais patenkinti, nes iš jų malones turi visako per pilna.

Ž. Jan.

Virbalis, 25. III,

Šilenai. (Šiaulių apskrities). Pas mus iki fašistinio perversmo veike „Kulturos" burelis. Tas burelis buvo šviesiu žiburiuku, apie kurį spietesi užglušintos apylinkes jaunimas, stengdamasis pats lavintis ir įnešti daugiau gyvumo į gyventojų tarpą. Nuolat darydavom susirinkimus, ruošdavom paskaitas, vakarelius. Bet štai po pervermo atimta tą vienintele gal mybe mums lavintis ir sviestis. Jokie susirinkimai neleidžiami. Norejom suruošti vakarelį per Velykas ir tam iš anksto stengemes išgauti leidimą, bet jokiu budu negavom. Neduoda ir baigta. O kodel neduoda — nežinia. Taip tenka skursti ir rugti. Nes toks paslutęs režimas atima norą ką nors dirbti. Visas linksmumas ir gyvumas musų jaunimo tarpe išnyko. Jį pakeite nusiminimas, apatija ir kaž-koks beviltis laukimas Laukiame, žinoma, geresnių laiku, bet kada jų sulauksim nežinia.

Sileniškis

Red. pastaba: Labai gaila, kad jaunimas įpuole į nusiminimą ir kaž-ko bevilčiai laukia. Laukiant—nieko geresnio nesulauksime, jeigu patys nesistengsime kovoti už geresnę ateitį. O kovoti už ateitį pirmon eilen yra jaunimo pareiga, nes jaunimui ateitis priklauso. Jeigu jaunimas sedes rankas sudejęs ir nestos drąsiai į kovą už savo teises, už geresnį gyvenimą, — tuomet galima susilaukti dar blogesnes ateities. Tik per kovą galima šį tą atsiekti ir laimeti. Todel jaunimo pareiga yra stoti į kovotojų eiles ir iškovoti tokias salygas, kuriose kiekvienam butų galima dirbti, lavintis ir šviestis. Tokių sąlygų šiandien nera. Tad reikia visiems pasistengti, kad jos kuogreičiausiai butų. O jos bus tik tuomet, kai bus sutriuškintas dabartinis fašistų režimas, kuris užgniauže savo kruviną letaną ne tik politinį, bet ir kulturinį pažangiųju Lietuvos sluoksnių veikimą.

Taurage. Žmonių atmintyje dar neišnyko tos baisenybes, kurias dare fašistai keldami kruviną puotą po Taurages sukilimo. Žmones jų niekad neužmirš, nes fašistai vis dar nesiliauja darę kratas, suemimus, tardymus toje apylinkej. Jie, matomai, nori įvaryti tos apylinkes žmonese tokią baimę, kad daugiau niekada prieš juos nedrįstų pasipriešinti. Štai kovo menesio pradžioj, Taurages ir Bataklų valsčių kaimuose, vel prasidejo kratos, suemimai ir tardymai. Kratas ir suemimus daugiausia dare sauliai, kurie kartu eina ir šnipų pareigas. Suimtuosius smarkiai muše ir nakčia basus per sniegą vare į Tauragę tardymui. Kitus tuojau po tardymo paleido.

Suimtųjų ir paleistųjų pavardžių nerašau, nes kuomet fašistai gauna slaptai platinamus laikraščius ir randą paminetas pavardes tų, kurie yra nukenteje — tai vel prasideda batalija ir visokie kankinimai už tai, kam, girdi, buvo pranešta ir kam palaikomi ryšiai su emigrantais. Ar ilgai mums dar teks tokias inkvizicijas kęsti?

Tauragietis.

17. III.

4. Laisvoji Gyvenimo Mokykla.

Del „Vilniaus Šviesos" sielvarto.

Š. m. „Pirmyn" 4—5 Nr. buvau pareiškęs porą kritikų minčių, del naujai pasirodžiusio Vilniaus lietuvių menesinio laikraščio „Vilniaus Šviesa". Štai „Vil. Švies." 3 Nr., skyriuj „Vilniaus Kronika", straip. „Musų laikraščiai", tarp ko kito, duotas ir man neva atsakymas. Atsakymas daugiau negu keistas. Jame visai neliečiamos mano iškeltos mintys, bet ieško, nelyginant, girtas tvoros, i kurią atsispyrus, but galima iskolioti „Pirmyn" tilpusio straipsnelio autorių, t. y., mane, kur aš, kaipo gimnazijos mokinys, pasirašiau „Gimnazininku".

Savo atsakyme „Viln. Šviesa" man vaik nieko daugiau negalejo pasakyti, kaip kad Gimnazininką pavadinti dideliu ignorantu, neišmokeliu. Savaime aišku, kad sededamas gimnazijos suole, aš net negaliu lygintis su tokiais šviesuoliais ir žinovais iš „Vilnias Šviesos", kurie žino ne tik Kanto, Conto, Hekelio ir kitų vardus, bet dargi žino, ar Mac Donaldas eina išpažinties ar ne! Tik man viena keista, kad kai to paties Gimnazininko straipsneliai nusviete „Pirmyn" musų „patriotų" klerikalų elgesį, su moksleiviais iškeldami faktus aikšten, — tai dabartiniai „V. Š." atstovai mielu noru tokias žinias skaite, bet kai jau drįsta paliesti ir „pažangiųjų" liberalų reiškiamas spaudoj mintis—tai jau Gimnazininkas pasirode „ignorantu", tarnaujančiu ne pažangai, bet reakcijai. Noretųsi man

Jusų paklausti, ar tik tas pažangus, kuris kovoja prieš klerikalizmą sededamus savo kabinete o viešai bijoi išstoti? Ar tik tas demokratas, kuris del pažangios buržuazines krypties ideologijos *neprivalo ne žodžio išsireikšti*, o jeigu jau išsireikia tai darosi reakcionierium? Labai liudna, jeigu taip tesupranta pažangą ir demokratiją tie šviesuoliai, kurie drįstančius pareikšti prieš juos kritišką mintį tuoj apkrikština ignorantais.

Kas del to, kad pažangus jaunimas skaldomas — nereiktų sielvartauti. Gimnazininkas nemane ir nemano jo skaldyti. Jeigu kuris asmuo laisvlau pagalvoja ir mato reikalą žengti toliau už miesčionišką liberalizmą — tai kulturingajai „V. Š.“, kaip ji save vadina, reiktų visgi kulturingiau elgtis, bet nevadinti tokius asmenis ignorantais.

Tiek tai kas liečia „V. Š.“ atsakymą į mano tilpusį „Pirmyn“ straipsnelį, kurio autorius sukele „V. Š.“ daug abejonių. Jeigu „V. Š.“ nori išsklaidyti tas liberališkas savo abejones ir patirti kas aną straipsnelį rase — gali užeiti į „Pirmyn“ redakciją ir sužinoti. Nes aš redakcijai pareiškiau, kad ji, jeigu bus reikalo, tegul savo nuožiura, patenkina „V. Š.“ liberališką smalsumą.

Gimnazininkas.

Vilnius, 2. IV.

Kelios pastabos.

Grįžus iš keliones, radau atspauzdintą „Pirmyn“ Nr. 4—5 (11—12), kuriame buvo atspauzdintas ne kartą „Laisvosios Gyvenimo Mokyklos“ skyriuj rašiusio Gimnazininko straipsnelis „Vilniaus Šviesą paskaicius“,—mano lig tol neskaitytas ir nematytas. Pirm negu su tuo straipsneliu ir pacia „V. Š.“ giliau susipažinus, teko tuoj iš kai-kurių Vilniaus lietuvių patirti, kad tame straipsnely pareikštos mintys „užgavo“ tam tikrų lietuviškų klodų ambiciją. Ta žinia buvo ir man akstinu arčiau susipažinti su pačiu dalyku. Perskaitęs įdemiai „V. S“ ir padarytas del jos Gimnazininko pastabas — priejau išvados, kad tos Gimnazininko mintys savo esmej yra teisingos, tik jų išreiškimo forma man ne visai patiko. Bet kadangi prie straipsnelio padeta red. pastaba, jog tai diskusinis str. — reiškia viskas tvarkoj. O „Laisvoji Gyvenimo Mokykla“ juk ir yra tam, kad joje kiekvienas galetų savo mintis reikšti *laisvai, kritiškai*, gvildendamas jam rupimus klausimus. Butų net perdaug nayvu, žiureti į laisvą kritikos žodį jezuito akimis ir smerkti tuos žmones, kurie tą laisvą žodį drįsta pareikšti. Pasirodo, kad gyvenime esama kitaip. Daugelio žmonių ir laisva kritika pripažįstama tiek, ant kiek ji liečia kitus, bet kuomet paliečia jau ir tuos, kurie dedasi tą laisvą kritiką pripažystą — tuomet tokie ponai šaukia: „Karaul“! Nors tai labai nekulturinga, bet kadangi taip yra — nieko nepadarysi. Reikia tureti ir tai atmintyje. Šiuo atveju tai parode kilusi tarp „Pirmyn“ ir „Vilniaus Šviesos“ maža polemika. Nežiurint, kad pats Gimnazininkas dave atsakymą į tilpusius del jo straipsnelio „Viln. Šviesos“ 3 Nr. užmetimus, — norisi dar ir man tuo reikalu pasakyti keletą žodžių.

Rusų mokslininkas Plechanovas teisingai yra pasakęs, kad tik polemika atidengia tų žmonių, kurie tave puola, kulturinę bei moralinę vertę ir parodo juos nuogumoj. Nes tokiu momentu besiginčijantieji žmones gina savo pažiuras ir nusistatymus, parodydami ant kie jie gerbia savo ir kitų pareikštas mintis bei moka jas apginti. Pažiuresime dabar į tuos oponentus.

Del to, kad Gimnazininko straipsnelis „užgavo“ kai kurių Vilniaus lietuvininkų silpnąsias puses - nekyla jokių abejonių po to, kai pasirode „Życie Ludu“ ir paskutinis „V. Šviesos“ nr. Pasirodo, kad net ir p. Veleckas jį paskaitęs įpuole į „patriotišką“ isteriką ir sumobilizavęs visus savo publicistinius gabumus dalinai pradejo ginti „V. Šv., ir koliotl mane tiek, kiek jo katalikiškas liežuvis pajege. Nors jo suvai nepataike į tikslą, nes straipsnelį ne aš buvau rasęs, bet jau juos prisiimsiu. „Patriotas“ K. Veleckis, kuris riteriškai gyne Vilniaus lietuvių jaunimą per Tysliavos vakarą nuo futuristiškos įtakos demonstratyviai apleisdamas salę — užsipuole ir ant manęs, kaipo to jaunimo demoralizatoriaus. Straipsnely „Litewski zastępca p. Obsta“—prilyginęs mane endekų laikraščio redaktoriui išvadino provokatorium, atskaite moralų pamokslą ir t. t. Matomai p. Veleckis yra geras žmogus, kad net paklydusiems pamokslus skaito. Tik gaila, kad su tokiais žmonemis, kurie anot Heinriko Heines lygus romiems asilams su kuriais ginčytis reikštų pačiam tapti asilų — as del savygarbos jausmo negaliu polemizuoti. Gaila ir popierio ir laiko. Kitas dalykas p. Veleckui, kuris budamas kataliku žino gerai, kad už iškoneveikimą kito žmogaus gaus išrišimą ir dar tur but atlaidų ir be to užpildys savo organo skiltis. Tik prasyč p. Velecko neužsigauti. Jeigu tokią teisingą mintį galejo pasakyti savo gadynes dvikojams asilams toks talentingas poeta kaip Heine,—tai kodel jos man nepakartoti reikalui esant. Manau, kad ir šiais laikais panasių asilų nemažiau kaip, kad Heines laikais buvo— todel labai pravartu priminti ir poeto tokiems asilams taikomas mintis. Nors tiesa, ir musų liaudies priežodis teisingai sako, kad *„su pliku du turgu, o su kvailu nera ko peštis“*. Bet jau pirmenybe tegu bus atiduota Heinei.

Visai kitas dalykas palemizuoti su gerb. D. Alseikos redaguojamu žurnalu „Vilniaus Šviesa“, kurį save užsirekomendavo pažangių ir sviesių žmonių organu ir pareiške, kad, *Jokių nekulturingų puolimų „Vilniaus Sviesoj“ nebuvo ir nebus“* (mano pabraukta). Reiškia, „Vil. Šv.“ redaktoriai, kaipo kulturingi, pažangus ir šviesus žmones, jų pačių žodžiais tariant, elgiasi ir elgsis polemikoj su kitais objektingai ir kulturingai. Labai pagirtinas dalykas dabartiniais laikais, kuomet kulturingos spaudos ypač mums lietuviams truksta ir kuomet radosi žmonių, kurie tą trukumą stengiasi pašalinti. Tik labai liudna, kad esmeje, jau pat pradžioj ne taip yra. Niekas nežinome apie „V. Šv.“ objektingumą ir kulturingumą ateity, bet apie dabartinį jos kulturingumą jau galime spręsti iš to, kaip „V. Š.“ Nr. 3 atsiliepe del ją sutikusios spaudos. Kalbesiu tik del to atsakymo kas liečia „Pirmyn“.

Savo atsakyme del tilpusio apie „V. Š.“ „Pirmyn“ straipsnelio — „V. Š.“ nekalba iš esmes, bet *tyrinėja kas tą straipsnelį raše.* Ir didžlausiam nusistebejimui prieina veik tokių pat išvadų, kaip ir p. Veleckas savo organe. Toks polemikos metodas man primena rusų kritiko Pisarevo laikų totoriškus valdžios cenzorius. Jie taip pat cenzurodami spaudą nesigilino *kas parašyta*, bet įdomavosi *kas raše* ir is to darydavo atatinkamas išvadas. Todel visai nenuostabu, kad tie žlibieji caro cenzoriai prieidavo net prie tokių absurdų: Kuomet vieną kartą noreta išleisti Pisarevo raštai — tai cenzoriai pamatę, kad parašyta Pisarevo pavarde grežčiausiai atsisake duoti leidimą, nes Pisarevas ant tiek jiems buvo baisus. Bet kai tuos pačius raštus pasiryžo isleisti kitas Pisarevo prietelius savo pavarde ir nuejo leidimo—žlibejai cenzoriai dave leidimą jo pavarde atspauzdinti tuos pačius raštus. Panašiai elgesi Lietuvoj klerikalų ir fašistų švietimo ministeriai, kurie uždraude mokyklose „Kulturos“ b-ves leidžiamas knygas vien tik todel, kad jas leidžia „Kultura“, nors tos b-vea išleistųjų knygų tarpe sutinkame daugelio žymių pasaulinių rašytojų raštus. Kiekvienam mokančiam galvoti žmogui aišku, kad tokie reiškiniai yra žlibumo, o gal per didelio „kulturingumo“ pažymių. Bet juk visai ne musų kalte, kad bendrai gražiame ir

turiningame „V. Š.“ paskutiniame numery tilpęs Vilniaus Kronikoj atsakymas—tokio sugretinimo užsitarnauja. Tam kalta pati „V. Š.“, kurios rašytojai girdamiesi savo pažangumu ir kulturingumu dar lig šiol neišmoko skirti asmenų nuo jų darbų. Aš elgsiuos priešingai Man visai nesvarbu kas tą atsakymą raše, bet svarbu ką jis parašė. O tas žmogus kuris tą atsakymą raše, nežiurint į tai, kad jis pasigyre pažįstąs Kantą, Comtą, Darviną, Hekkelį ir moralistą Tolstojų — matomai iš tų žymių žmonių darbų mažai pasimoke. Jis tiesiog drože savo kritikui jaunam moksleiviui į veidą pavadindamas jį *ignorantu, neišmanėlių*, ko žinoma Tolstojus, jeigu jis jį yra skaitęs, niekad nemoke taip išsireikšti apie jaunus žmones siekiančius šviesos ir išsilavinimo. Kad per šiemet vykusias rekolekcijas jezuitas Cichotą išvadino laisviau galvojančius Vilniaus lietuvių moksleivius gyvoliukais, snargliais, durniais — tai tas mane visai nestebina, nes tokia p. Cichotos pareiga. Bet kad pažangioji „Vil. Šviesa“, tokius pat epitetus vartoja prieš laisvai galvojantį jaunuolį tos pačios gimnazijos mokinį—tai kaip sau norite ponai, nors jusų žodžiais tariant jus esatę susipažinę su visa eilę genialingų filosofų pažiuromis, bet toks jusų polemikos metodas yra daug šlykštesnis už p. Cichotos jezuitizmą. Tas reiškinys iš „V. Šv. puses ir verčia manę ginti tą jauną niekuo nekaltą gimnazininką, pas kurį matomai yra daugiau iniciatyvos negu pas kitus laisvai ir kritiškai vertinti visus reiškinius ir kurię tamstos sąmoningai ar nesąmoningai pasiryžote nuslopinti.

Jeigu „V. Š. kalba apie moksleivijos išsilavinimą, išsidirbimą pasauliožiuros — tai gal ji pasakys kaip tai padaryti jeigu tie žmones kurie nori pasiekti išsilavinimo ir jo kritikos šviesoj ieško — yra vadinami ignorantais, jaunimo skaldytojais, neįimanešliais ir t. t. Kokiu gi kitu keliu jaunimas gali pasiekti išsilavinimo, jeigu ne diskusijų ir kritikos, kurio eidamas gali išsiaiškinti jam keliančius visokias abejones dalykus? Jis gali daryti savo darbuose klaidų, apsirikimų, ssišokimų ir žinoma daro, nes tik tas neklystas kas nieko nedirba, — bet argi už tai, jis turi buti smerkiamas ir koliojamas. Argi už tai atskirus asmenis sudarančius jaunimo kolektyvą galima jezuitiškai koneveikti? Kur „V. Š.“ logika ir kaip suderinti jos tam numery tilpusius isvadžiojimus su tais, kurie tilpo Nr. 1 straipsnely „Mums kelią“, kur kalbama apie jaunimo *laisvę ir savarankiškumą*. Nenorisi man tikėti, kad „V. Š.“ tepripažįsta tik laisvę kalbeti apie kitus, bet apie ją tyleti. Jeigu taip, tai Gimnazininko visai teisingai buvo paabejota del skirtumo tarp fašistų ir „V. Š.“ pažangiečių.

Dar porą žodžių del kitų „V. S.“ išvadų. Apšvietus niurę Vilniaus padangę šviesa, jos rašytojams: „Aiškiai pasirode, kad tam laikraščiui (suprask „Pirmyn“) mažiausia rupi pažanga ir demokratija, kurių gyneju jis dedasi“. Pasakyta tas pats, kas teko to laikraščio adresu girdeti ir iš kitų fašistinių Vilniaus lietuvių laikraščių. Aš pilnai sutinku, kad pažangumo atžvilgiu „Pirmyn“ su „Viln. Šviesa“ nesusilygintl. Nes ji vienu menesiu padare tokią pažangą nuo kurios tiesiog galva sukasi net radio amžiuj. Butent „V. Š.“, kuri Nr. 1—2, ryžosi semti šviesą ir dvasią iš puslaukinio monarchisto Gedimino pilies griuvesių ir nenutolti nuo krikščioniškos pasauliožiuros — paskutiniame savo Nr. nužengė prie socialistinio sąjudžio atstovų: Markso, Engelso, Kautskio, Bebelio ir kitų patardama su jais jaunimui susipažinti.

Džiaugdamasis tokiu stebetinu „Vil. Šviesos“ progresu, tikiu, kad dar per vieną menesį ji sugebes padaryti pažangą nuo Markso-Engelsko iki Musollini. Aišku, kad su tokia stebetina „V. Š.“ pažanga „Pirmyn“ nesusilyginti. „Pirmyn“ jau situo atžvilgiu tikrai bus reakcingu.

Nerasime gyvenime žmonių ir jų darbų be nuodemių. Savaime suprantama, kad nuodemių turi ir „Pirmyn“, bet pigi bačkine demagogija, kurios nekartą „Pirmyn“ teko girdeti, del jo priklausomumo, iš Vilniaus lietuviškų fašistų ir kurią perdem nuvalkiotą pakartoja „V. Š.“, — nesudaro nė jai, ne jos redaktoriams garbes. Bet parodo, kad tie žmones, savęs apgynimui, vartoja labai negudrias ir pigias demagogijos priemones, kas parodo „šviesuolių“ labai mizerną moralinę vertę ir toli gražu ne iš Kanto ir Hekkelio pasemta išmintį.

Kas liečia priekaištą buk Vilniaus pažangus jaunimas ir moksleiviai norima įkinkyti į savo politinį vežimą, — tai taipos labai pigi „V. Š.“ demagogija. Emigrantai nieko bendro neturi su Vilniaus jaunimu ir niekas nemano jo į savo politinį vežimą kinkyti. O jei „Pirmyn“ buvo duota ir duodama galimybe pasireikšti pažangiojo jaunimo iniciatyvai, iškeliant deka pačių moksleivių visą eilę opių klausimų, — tai mano supratimu tas nera moksleivių įkinkimas į kokį nors politinį vežimą, bet tik išjudinimas ir sužadinimas pačių moksleivių, ko iki pastarųjų laikų nepadare nei vienas iš pažangiųjų Vilniaus lietuvių sviesolių. O gal „V. Š.“ manymu ir tas darbas, kurį „Laisvosios Gyvenimo mokyklos“ skiltyse atliko patys moksleiviai sužadindami jaunimą — irgi buvo tarnavimas reakcijai?

Bet tiek to. Šį kartą užteks polemizuotis su šviesuoliais iš „V. Š.“, del kurios kitų „išvadų“ nera reikalo kalbeti. O dabar — Dominus vobiscum gerbiamieji ponai.

Pr. Ancevičius.

Vilnius, 3. III.

Liberalizmas ir demokratija.

(Tęsinys, žiur. „Pirmyn“ № 6—13).

Dabar mes jau maž daug žinome musų liberalų sroves, žinome iš kokių visuomenes sluoksnių jie paeina, todel nebe taip jau sunku bus išaiškinti kur jie eina ir kokie jų tikslai.

Pamatine esme jų tikslo mums aiški:—nors liberalai, bendrai imant, ir naudojasi įvairiais gyvenimo patogumais ir gerove, bet jie negali dovanoti, negali dasileisti minties, kad tokie stambus visuomenes „veikejai“, tokie valstybes „kurejai“, yra paversti niekais, atstumti nuo „kurybinio“ darbo, kad jų programose numatomosios „laisves“ suvaržytos, užsmaugtos. Toks pasielgimas su „tikrais“ tevynes sunumis esąs šlykštesnis už pakaruoklio virvę! Ir šitie pamatiniai samprotavimai visų musų liberalų sutampa; tolimesnese pažiurose yra kai-kurių skirtumų. Dalykas tame, kad šių dienų musų liberalams „laisve“ ir „valstybine kuryba“ nera vienintelliai tikslai; jie į tuos atributus žiuri labai iš praktiškosios puses, taikindami juos savo interesams. Jie sutinka skelbti asmens laisvę, žodžio, spaudos ir t. t., bet tos visos laisves privalo tureti ribas ir nieku budu neturi išeiti iš liberalinių remų. Jie sako, kad visiška spaudos ir žodžio laisve yra pavojinga, nes duoda galimybes socialistams ir revoliucionieriams patraukti savo pusen žmonių mases. O socialistai tai anot liberalų kad ir ne visai „tevynes išdavikai“ tai bent arti to. Tuo budu, politines laisves nors šjandiena ir figuruoja musų liberalų programose, ir už tas laisves nors jie ir žada kovoti, bet tai yra vien tik monai, vien tik priemone, kovą laimejus, valdžios dasigauti, nes praktikoje jau mes matem, kad reikalui praejus tie kilnus obalsiai brukami skubiai užpeckin.

Tai tokie maž daug yra musų liberalai. Ju tarpe,

žinoma, yra žmonių visokių antspalvių, daugiau ar mažiau egoistinio charakterio; tačiau, bendrai imant visų jų tikslai ir siekimai tokie, kad iš jų liaudžiai nera ko tiketis; ypač nera ko laukti ir tiketis iš liberalines buržuazijos socialistui—darbininkui proletarui.

Kas liečia liberalus — priklausančius inteligentų viršunems, — tai jie kai kada buna gana progresyvus. Jie nesibijo laisvos spaudos, laisves susirinkimų ir sąjungų, reikalui esant net „kovoja" už tuos obalsius, bet nereikia užmiršti, kad ir čia jie neišeina iš savo interesų orbitos. Valstybes sutvarkymo pamatan musų liberalai inteligentai deda demokratinę konstituciją, paremtą visuotinu balsavimu, pripildyta visokiomis laisvemis. Jie gerai suprasdami, kad tvarkant valstybę demokratines konstitucijos pamatais, reikalingi obalsiai suprantamesni plačiosioms masems, — neša politines kovos arenon tokius obalsius, kurie artimesni pavergtajai laudžiai; reikalui esant jie nesibijo net socialistais pasivadinti, kaip jau kartą buvo su musų „liaudininkais. Bet kuomet jie plačiosios liaudies balsais pasidaro josios atstovais, tai nei kiek neatsilikdami nuo savo kolegų — dešiniųjų liberalų — visus laisves obalsius daužo į šipulius.

Musų inteligentines buržuazijos kairieji liberalai taip išsimiklino maskiruotis, kad prisiklausius jų obalsių galima lengvai suklysti, kaip jau ne kartą yra buvę — galima juos paskaityti *demokratais*, o tuomet butų didele klaida. Bet kuo jie skiriasi nuo demokratų? Šis klausimas gana svarbus, todel prie jo reikalinga truputi sustoti.

Pamatinis politines demokratijos siekimas yra tas, kad visas valstybes sutvarkymas turi buti paremtas *liaudies valia, didžiumos krašto, gyventojų noru. Demokratui, plačiosios liaudies krašto valdymo idėja yra pats centras*, pati siela programos, lygiai kaip senoves liberalui laisves ideja. Demokratas visus savo reikalavimus, visą savo vedamąją mintį stato taip, kad krašto valdymas turi *priklausyti liaudžiai*. Pavyzdžiui, demokratas reikalauja laisves spaudos, laisves žodžio laisves sąjungų ir t. t., butinai rišdamas šiuos *obalsius su liaudies valdymu: nes tik kraštą valdant liaudžiai šie obalsiai gali buti įgyvendinti, gali tapti realybe*. Iš antros puses demokratas mato, kad valdant kraštą buržuazijai įvairių koalicijų pavydale, arba saujalei fašistų, dedant valstybes pamatan žiaurias policijos priemones, tie kilnus žmoniški obalsiai šlykščiai su panieke mindomi. Todel demokrato uždavinys yra aukleti plačiasias mases, stengtis išvystyti liaudies sus pratimą, stengtis kiek galint plačiau paskleisti savo idejas ir paemus valdžią *išplesti liaudies viešpatavimą visose politinio ir ekonominio gyvenimo srityse*. Bet dabar klausimas, iš kur tie demokratai paeina, kaip juos pažinti? Atsakymas čia nesunkus. Jie yra, paprastai, žmones *liaudies*, t. y , jie priklauso tiems visuomenes sluoksniams, kurie nesinaudoja jokiomis privilegijomis, jokiomis specialemis pirmenybemis, kuriems neduoda aukštų privilegiruotų vietų Iš inteligentijos: — čia įeina įvairus smulkus tarnautojai, darbo inteligentija, gyvenanti proletariškai ar puslau proletariškai. Mažažemiai ukininkai ir įvairus amatninkai taipgi įeina į tą skaičių, jeigu jie, žinoma, yra susipratę. Susipratęs proletariatas taip gi demokratai, bet jie daugiau negu demokratai: jie, socialistai, ir *todel jie demokratai griežti, jie supranta, kad socializmą gali pasiekti tik supratusi savo interesus liaudies valia*. Žodžiu, demokratai, arba mes juos vadinsime tiesiog socialdemokratais—yra tikri pavergtosios liaudies interesų gynejai, nes jie tik vieni budami dalimi tos pačios liaudies, patys gyvendami sunkiose priespaudose ir kentedami persekiojimus, supranta ir tiki, kad iš vergijos išeiti į geresnį gyvenimą gali tik pati liaudis apsišvietus ir tvirtai susiorganizavus. Todel socialdemokratai, šaukdami pavergtąją liaudį kovon su tiranais—išnaudotojais, kviečia vienytis, nes *tik liaudies vienybeje mato tą pajegą, kuri sutrupins vargo retežius*. Dabar vel klausimas: ar tokia yra buržuazine inteligentija, kuri savo programose įrašius demokratinius obalsius? Ar taip ji galvoja jaučia ir veikia? Žinoma ne.

P. Snekutis.

(B d.)

Šalin provokacija.

Sąryšy su vykstančiomis Karaliaučiuj Lietuvos-Lenkijos derybos, Lietuvos telegramų agentura „Elta" inspiruota vyriausybes paskleide spaudoj žinią, kad, girdi, emigrantų „bandos" eidamos lenkų valdžios instrukcijomis užpuldineja demarkacinę liniją ir Lietuvos sargybas netoli Gervines sodžiaus, kur įvykę susišaudymai.

Protestuodami prieš šitą šlykščią ir melagingą fašistines valdžios provokaciją, paleista tikslu, kad šmeižti emigrantus, — mes pareiškiame, kad politiniai emigrantai jokių užpuldinejimų ant Lietuvos pasienio sargybos *nedare ir nedarys*. Savo politiniame veikime, Vilniaus kraste gyvenanti politine emigracija *nesivadovavo ir nesivadovaus jokiomis lenkų valdžios instrukcijomis*.

Panašius provokacinius ir melagingus gandus, *sąmoningai* fabrikuojamus Lietuvos vyriausybes prieš politinę emigraciją tam tikrai politiniais tikslais—mes girdime ne pirmą kartą. Jau pareitų metų pabaigoj, buvo paleisti gandai, kad gruodžio menesy Plečkaitis su lenkų legionais užims Kauną. Buvo nurodytos net tikslios datos. Veliau buvo pradeta, pagalba įvairių provokatorių, kaip Majus, skleisti gandus apie kaž-kokią organizuojamą Lydoj emigrantų kariuomenę. Bet pats gyvenimas parode, kad visa tai buvo tyčiai pramanyti gandai, kad niekinti emigraciją. Jokių Lietuvos puolimų emigrantai *nepadare ir, žinoma, nepadarys*.

Dabar fašistams vel prireike sensacijų ir jie savo politikos nepasisekimus pradejo mesti ant emigrantų. Veltui tai darote ponai fašistai! Ne emigrantai, ne Lietuvos liaudis toms provokacijoms nepasiduos. Gana provokavote ir mulkinote liaudį, kad jusų „patriotiškiem" riksmams kas betiketų.

Šalin tas melagingas tyčiai skleidžiamas žinias ir provokacijas! Mes manome, kad ne už kalnų ta diena, kuomet liaudis pati užprotestuos prieš visokį melą ir apgavystę ir išves Lietuvą iš dabartines provokacijų balos, kuri yra didžiausioms sensacijoms ir pasityčiojimui užsieniui.

L. P. E. S. D. Komitetas.

Vilnius—3 IV.

Nuo Redakcijos.

Kadangi spaustuvė prieš šventes nuo 5-IV nedirba, tai šį laikraščio Nr. buvom priversti išleisti tik 12 pusl. ir negalejom sunaudoti daugumos prisiųstos medžiagos!. Prisiųstą medžiagą sunaudosime sekančiame Nr., kuris išeis po atvelykio, t. y., 22-IV. Medžiagą sekančiam Nr. prašome prisiųstį iki 17-IV.

Redakcija.

Ats. Redaktorius ir leidejas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuve Vilniuje.